

Poznań, 04.01.2019

Dr hab. Izabela Janicka prof. nadzw. UEP

Wydział Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Katedra Publicystyki Ekonomicznej i PR

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Renaty Popiołek, *Polityka zatrudnienia absolwentów szkół wyższych Unii Europejskiej i jej realizacja w Polsce i w Niemczech w latach 2004-2014*, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2018, ss. 311

Polityka zatrudnienia stanowi bardzo ważny element rozwoju gospodarczego UE, jej perspektyw rozwojowych oraz jest wypadkową decyzji integracyjnych podejmowanych zarówno przez państwa członkowskie na poziomie europejskim jak i krajowym. Dobrze, że mgr Renata Popiołek podjęła się analizy tego najważniejszego filaru funkcjonowania UE, w którym problematyka zatrudniania absolwentów stanowi jej najbardziej czuły element. Wybór Republiki Federalnej Niemiec do zobrazowania sposobu wdrażania polityki zatrudnienia jest właściwy ze względu na długoletnią obecność tego państwa w strukturach wspólnotowych i odpowiedniego – wzorcowego wypracowania przez krajowe instytucje rządowe mechanizmów rynkowych opartych na popycie i podaży. Porównanie i wykazanie przez Autorkę dysfunkcji między regulacjami na poziomie unijnym a ich wdrażaniem w polskiej polityce krajowej stanowi poważny wkład naukowy do omawianej problematyki i uzupełnia lukę badawczą.

Badania zaprezentowane w dysertacji obejmują okres 10 lat, tj. od roku 2004 do 2014, gdy polski rynek pracy włączył się do obszaru relacji wspólnotowych i musiał dopasować politykę krajową wobec wykształconych magistrów do regulacji unijnych. Określony w pracy przedział czasowy daje podstawy do właściwej oceny polityki zatrudnienia i jej regulacji *sensu largo* w Unii Europejskiej, a *sensu stricto* w Polsce i w Niemczech.

Pod względem merytorycznym, ale i technicznym Doktorantka podzieliła dysertację na 10 rozdziałów, nie licząc wstępu, zakończenia i bibliografii. Na szczególną uwagę

zasługuje pokaźny materiał bibliograficzny, na podstawie którego Autorka przygotowała pracę dysercyjną. Obok monografii i artykułów w czasopismach naukowych gros materiałów źródłowych stanowią dokumenty wygenerowane przez organa UE dostępne na ich stronach w formie PDF, jak decyzje, deklaracje, komunikaty i dyrektywy. Bogatą bazę stanowią także rządowe regulacje prawne w formie ustaw, rozporządzeń i publikacji rządowych, z uwzględnieniem aktualnych informacji umieszczanych na portalach internetowych instytucji rządowych. Bibliografia została sporządzona prawidłowo z wyróżnieniem dokumentów prawnych, monografii i prac zbiorowych oraz artykułów w periodykach naukowych. Dodatkowo umieszczono wykaz informatorów, encyklopedii i słowników, które wykorzystano do doprecyzowania pojęć teoretycznych i definicji związanych z szeroko pojętym rynkiem pracy.

We Wstępie mgr Renata Popiołek dokonała charakterystyki problemu badawczego, przedstawiła szczegółowo strukturę i konstrukcję pracy, z uwzględnieniem głównych hipotez badawczych, celu pracy i przedmiotu badań. Opisała też bazę źródłową i materiałową pracy. Wykazała także lukę badawczą w prezentowanym obszarze w ujęciu holistycznym. Posiłkując się jedynie wycinkową analizą badanego zjawiska w aspekcie prawnym czy socjologicznym sięgnęła do opracowań poszczególnych organów UE oraz zapisów ustawowych i rządowych, które pogłębiły wiedzę niezbędną do weryfikacji założonych hipotez.

W pracy przyjęto układ chronologiczno-problemowy, co czyni ją logiczną i przejrzystą. Do realizacji celów pracy poprawnie dobrano metody badawcze tj.: instytucjonalno-prawną, porównawczą oraz historyczną, które zezwalają na analizę wybranych dokumentów, zadań określonych instytucji, zbadanie procesów politycznych w przyjętym porządku czasowym, a metoda komparatystyczna odzwierciedla efekty prowadzonej eksploracji. Zabrakło wyróżnienia metody decyzyjnej, która bada procesy decyzyjne poprzez pryzmat ośrodka decyzyjnego, po ich implementację w danej rzeczywistości w ujęciu holistycznym, i która w ramach refleksji historycznej dokonuje prób ekstrapolacji. Choć została ona zastosowana w procesie badawczym pracy, to nie wyróżniono jej formalnie we Wstępie.

Rozdział pierwszy recenzowanej pracy *Podstawy polityki zatrudnienia* ma charakter teoretyczny, który charakteryzuje kategorie pojęciowe w polityce zatrudnienia, jej modele,

cele i zadania oraz podstawy teoretyczne polityki rynku pracy z uwzględnieniem jej aktywnych i pasywnych narzędzi.

Struktura przyjętej pracy wymusiła następnie konieczność prezentacji międzynarodowych i unijnych regulacji prawnych dotyczących polityki społecznej i polityki zatrudnienia, które stanowią tło i zarazem punkt wyjścia do rozwinięcia badanego tematu. Na tej podstawie Autorka zanalizowała metodą historyczną Europejską Strategię Zatrudnienia, a następnie cele i działania strategii lizbońskiej oraz ich kontynuację w strategii „Europa 2020”.

Autorka niezwykle umiejętnie dokonała właściwego podziału od polityki zatrudnienia absolwentów szkół wyższych do praktyki zatrudnienia w Polsce i w Niemczech. Z utylitarne punktu widzenia można było te dwa ze sobą ściśle powiązane ze sobą kwestie uplasować w bezpośrednim sąsiedztwie, co z pewnością ułatwiłoby percepcję analizowanego zagadnienia. Rozdziały od 6 do 8 dotyczące instytucjonalizacji oraz podmiotów realizujących politykę zatrudnienia absolwentów szkół wyższych można było umieścić najpierw w aspekcie unijnym, potem polskim i na końcu niemieckim. Analizę polityki zatrudnienia absolwentów w Polsce ograniczyła Autorka jedynie do wysiłków samych szkół wyższych. Brakuje oceny polityki państwa, jej założeń lub wręcz jej brak. Co prawda Autorka dopełniła te brakującą wiedzę w rozdziale dziewiątym (*Praktyka zatrudnienia absolwentów szkół wyższych w Polsce*) powołując się na ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego, jednak powiązanie celów tej ostatniej: jak funkcjonowanie osób starszych, kondycja zdrowotna społeczeństwa czy poziom kwalifikacji obywateli wykazałoby brak korelacji pokoleniowej w całkowitym rozwoju kapitału ludzkiego w Polsce. Skoro jednym z celów pracy było wykazanie dysfunkcji we wdrażaniu regulacji unijnych z programami dotyczącymi rynku pracy absolwentów szkół wyższych Polski, nazwanie „słabych punktów” i wykazanie braku skutecznych narzędzi polskiej polityki zatrudnienia stanowiłoby wartość dodaną recenzowanej pracy.

Mając na względzie główny cel badawczy niezwykle interesujące pozostają dwa rozdziały poświęcone niemieckiej polityce i praktyce zatrudnienia absolwentów (*Rozdział V Polityka zatrudnienia absolwentów szkół wyższych w Niemczech, Rozdział X Polityka zatrudnienia absolwentów szkół wyższych Unii Europejskiej na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec*). Analiza systemu dualnego, jego konkretnych rozwiązań, znaczenie praktyk i ścisła współpraca otoczenia gospodarczego ze szkołami wyższymi stanowi

unikatowy wzór kooperacji, która przynosi efekty absolwentom oraz przedsiębiorcom. Opracowania tabelaryczne cech osobowościowych, kompetencji społecznych i umiejętności zawodowych przyszłych pracowników rzucają nowe światło na hierarchie priorytetów na niemieckim rynku pracy. Badania Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej wykazały przewagę umiejętności miękkich docenianą również w innych europejskich gospodarkach opartych na wiedzy. Znaczenie Federalnej Agencji Pracy w monitorowaniu tendencji na ruchomym niemieckim rynku pracy, aktualizacja pozyskiwanych danych oraz internetowa giełda pracy czy bezpłatne szkolenie zawodowe klasyfikują ten centralny organ państwowy wyjątkowo wysoko. Ciekawym projektem zainicjowanym przez Federalną Agencję Pracy i Federalne Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych są *Arbeitsbündnisse Jugend und Beruf*. Nie są one jednak jak pisze Autorka „istotnym faktem ..w kontekście absolwentów szkół wyższych” gdyż grupą targetową tego projektu są osoby do 25 r. z. określone mianem *benachteiligte* czyli „pokrzywdzone”, pozostające poza rynkiem pracy, gdyż nie ukończyły żadnej szkoły, nie mają wyuczonego zawodu a na ich problemy ze znalezieniem pracy nakładają się trudności finansowe, rodzinne czy długie pobyty w placówkach odosobnienia. Należało również podjąć próbę tłumaczenia nazwy tego projektu (np. *Sojusze pracy Młodzi i praca lub Sojusze zawodowe Młodzi i Praca*), której nie ma w polskiej literaturze, a jej pojawienie się z pewnością dopełniłoby ten brak.

Niezwykle cenne poznawczo dla istoty dysertacji jest podrozdział dotyczący podmiotów polityki zatrudnienia w Niemczech (*rozdział VIII Instytucjonalizacja oraz podmioty realizujące politykę zatrudnienia w Niemczech, 2.Podmioty polityki zatrudnienia*), w którym Autorka bardzo szczegółowo prezentuje najważniejsze placówki zajmujące się aktywnymi formami zatrudniania absolwentów szkół wyższych. Ich usytuowanie geograficzne, przypisane zadania i dostępność dla zainteresowanych na poziomie krajowym, regionalnym, lokalnym i europejskim są nie do przecenienia w niemieckiej polityce zatrudnienia, a umieszczona tu infografika czyni ją bardziej transparentną.

Autorka poprawnie sformułowała wnioski dotyczące efektywności w procesie edukacyjnym w Niemczech, który zbudowany został na przemyślanej koncepcji monitorowania tego procesu od lat najwcześniejszych po uzyskanie dyplomu uczelni wyższej. Wymienione przez autorkę aspekty jak rozwiązania systemowe w postaci reformy Hartza, przenikanie kształcenia zawodowego i akademickiego w systemie dualnym jak i współtworzenie treści merytoryczny w programach kształcenia przez samych

przedsiębiorców ustabilizowały politykę nauczania, która nie funkcjonuje w dychotomii do rozwoju gospodarczego Niemiec.

Bardzo cennym badawczo są trzy rozdziały (*Rozdział VI Instytucjonalizacja oraz podmioty realizujące politykę zatrudnienia absolwentów szkół wyższych w Unii Europejskiej, Rozdział VII Instytucjonalizacja oraz podmioty realizujące politykę zatrudnienia w Polsce, Rozdział VIII Instytucjonalizacja oraz podmioty realizujące politykę zatrudnienia w Niemczech*) poświęcone instytucjonalizacji oraz podmiotom realizującym politykę zatrudnienia absolwentów szkół wyższych w UE, Polsce i Niemczech. Dokonano właściwej klasyfikacji oraz systematyzacji podmiotów odpowiedzialnych za realizację polityki zatrudnienia z uszczegółowieniem ich roli i znaczenia pod kątem ich działania w obszarze polityki społecznej i rynku pracy. Pewien niedosyt budzi brak oceny porównawczej poszczególnych organów zatrudnienia w obu państwach, które są wiodącym *casem* w dysertacji. Doprecyzowałaby ona luki systemowe lub błędy proceduralne polskich instytucji odpowiedzialnych za politykę zatrudnienia, która mimo niskiego bezrobocia nie jest w stanie kierować się zasadami popytu i podaży w sferze kształcenia młodych ludzi, a następnie ich inkluzji przez polskie przedsiębiorstwa. Ewentualne analogie czy dysproporcje spełniłyby funkcję aplikacyjną, która jest podstawą metody porównawczej przyjętej w dysertacji.

Przechodząc do ogólniejszych wniosków i konkluzji można powiedzieć, że otrzymaliśmy bardzo obszerną oraz solidnie i rzetelnie sporządzoną pracę doktorską. Dysertację cechuje poprawność językowa oraz dojrzałość badawcza w analizie badanego obszaru. Należy docenić klarowność sformułowań, logicznie i merytorycznie stworzony układ pracy z zastosowaniem właściwie dobranych metod i środków badawczych. Niektóre usterki pisarskie można określić mianem „literówek” i zaliczyć jedynie do imponderabiliów. Pewną niedogodnością dla recenzenta jest zła numeracja stron zaproponowana w spisie treści, która nie odpowiada tej zastosowanej w całej pracy.

Usterki językowe:

s. 12 ..*jest zostanie wykazanie*, a powinno być *zostanie wykazane*

s. 107... *jest w dostępne*, a powinno być *dostępie*

s. 233.. *jest szerokorozumianej*, a powinno być *szeroko rozumianej*

s. 138...jest *liczny*..., a powinno być *liczby*

s. 266...jest *Career Service Netzwerk Deutschland.v....*, a powinno być *Career Service Deutschland e.V.*

s. 158 ...*sprawy związane z wykształceniem odpowiadają*..., a powinno być *za sprawy związane z wykształceniem*

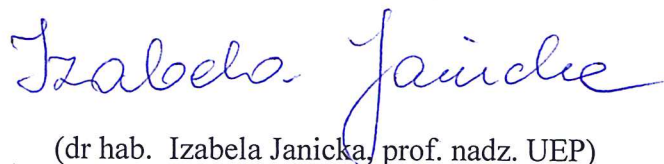
s.222...jest *Bundesagentur für Arbeit..* , a powinno być *Bundesagentur für Arbeit*

s. 226 ..*jest Arbeitsämter*..., a powinno być *Arbeitsämter*

Prognozowanie dalszego rozwoju polityki zatrudnienia krajów członkowskich UE jest niezwykle trudne, ale zaproponowane przez Doktorantkę w Zakończeniu trzy argumenty za pozostawieniem jej w wyłącznej kompetencji unii mogą być remedium na obniżenie stopy bezrobocia wśród absolwentów oraz pozyskiwanie pracowników ze specjalistyczną wiedzą dla potrzeb konkurencyjnego rozwoju gospodarki unijnej. Słusznie zauważono brak synergii pomiędzy przepisami unijnymi i ich zastosowaniem w praktyce, co przekłada się na zjawisko podwyższonego stanu bezrobocia wśród absolwentów. Jednym z głównym powodów tej sytuacji Autorka dopatruje się w „*stanie polskiego szkolnictwa wyższego*” i mało efektywnych działań praktycznych, ale warto też zauważyć, że nawet ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005 roku nie poprawiła ewidentnie sytuacji. Należy domniemywać, że za enigmatycznym słowem „stan” kryją się takie problemy jak: niewłaściwe formy kształcenia, brak praktycznych elementów, elastycznego podejścia do form studiowania, utrwalanie modelu indywidualnego uczenia się kosztem pracy zespołowej i braku jednorodnej ponadpolitycznej przyszłościowej koncepcji edukacji adekwatnej do zjawiska fluktuacji na rynku pracy. Zagadnienia te z pewnością mogą być przyczynkiem do pogłębionej dyskusji nad tym obszarem badawczym i przedmiotem analizy w oddzielnej dysertacji, co Autorka sugeruje w końcowym akapicie.

Uwzględniając dobry merytoryczny poziom pracy, poprawność założeń i celów badawczych, trafność i aktualność wyciąganych wniosków, szczególnie tych wyłożonych w Zakończeniu należy stwierdzić, iż teza doktorska mgr Renaty Popiołek odpowiada standardom i wymogom stawianym przez Ustawę o Stopniach i Tytułach Naukowych z dnia

14 marca 2003 r. (Dziennik Ustaw z 2003 r., nr 65, poz.595, z 2005 r., nr 164, poz.1365 znowelizowanej z dniem 1.10.2011). Po nielicznych poprawkach i uzupełnieniach opowiadam się za opublikowaniem tego doktoratu. Będzie on wartościową pracą, która wzbogaci niewątpliwie badania nad polityką zatrudnienia absolwentów szkół wyższych Unii Europejskiej na początku XXI wieku. Biorąc pod uwagę powyższe przesłanki, wnioskuję o dopuszczenie pani mgr Renaty Popiołek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

(dr hab. Izabela Janicka, prof. nadz. UEP)

Poznań, 04.01.2019